

Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekció sikeres jubileumi szakmai konferenciája

➡ Balázs-Arth Valéria

Sajó Andrea,
Nagy Zolán,
Fonyó Istvánné

Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) magyar kultúra napi rendezvényeihez kapcsolódóan 2012. január 19-én megtartották a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekció (MKE MKSZ) sikeres jubileumi szakmai konferenciáját. Az aznapi ünnepségek bőséges kínálatában is nagy érdeklődés kísérte a rendkívül gazdag és jól összeállított programot. A hallgatóságot *Fonyó Istvánné*, a BME OMIKK főigazgatója és *Sajó Andrea*, az OSZK főigazgatója, az esemény házigazdája köszöntötte, úgy is, mint az MKSZ régi tagja.

A konferencia kifejezetten műszaki szakkönyvtári, informatikai kérdéseket taglaló előadásokkal indult. Elsőként a Könyvtári Intézet vezető munkatársai, *Hegyközi Ilona* és *Hangodi Ágnes* tartottak előadást *A Könyvtári Intézet országos szakkönyvtári és képzési szolgáltatásai* címmel a szakkönyvtári tájékoztatás legújabb lehetőségeiről és a könyvtárosképzés területén kialakult helyzetéről, illetve modernizáló átalakításokról.

Ezt követte *Az MKSZ tevékenysége a műszaki szakkönyvtárak, a vállalati, üzemi, intézményi könyvtárak fejlesztése területén* című előadás *Balogh Margittól*, az MKSZ korábbi elnökétől. Célkitűzések és eredmények a 70-es évektől a 90-es évekig – előadása visszatekintés volt, az 1970 és 1990

közötti korszak történetét foglalta össze, a szervezet vezető egyéniségeit idézte fel, azaz, hogy mindezt össze kell gyűjteni, és az utókor számára is hozzáférhetővé kell tenni.

Kóródy Judit, az Infodok Kft. vezetője (a Magyar Telekom Infotekától) rendkívül érdekes előadást tartott *Új kihívások a vállalati könyvtárakban (A vállalati könyvtárak átrendeződése és fejlődése az újabb elektronikus szolgáltatások útján)* címmel, kitekintéssel a vállalati, intézményi, műszaki könyvtáraink jövőjére is. Az előadásában felvázolt új szolgáltatások jelentősen növelik majd a felhasználók körét és az információt kereső látogatók létszámát is.

A konferencia második részében az MKSZ másik fontos tevékenységéről esett szó: a határainkon túli magyar könyvtárak támogatása területén végzett munkát bemutató előadások következtek, mégpedig a valamikori Jugoszlávia területén levő könyvtárakra fókuszálva. Az 1979 és 2008 közötti időszakban a történelmi Magyarország Délvidékének több tájegységén (a szerbiai Vajdaságban, Horvátországban és a szlovéniai Muravidéken levő könyvtárakban) a magyar dokumentumok megmentése és gyarapítása érdekében megvalósított hungarica-mikrofilmezési program keretében elvégzett munkáról tartott előadást három olyan szakember, aki maga is részt vett e munkálatokban.

Ezt a rendkívül fontos, szakmai tudást és körütekintést igénylő mikrofilmezési munkát az OSZK munkatársai végezték *Nagy Zoltánnak*, a Mikrofilmtár és a Jelenkori Fotóművészeti Gyűjtemény és Dokumentáció vezetőjének az irányításával. A legtöbb munka a vajdasági könyvtárakban, ott is elsősorban a két nagy központban, Újvidéken és Szabadkán folyt, aminek eredményeként több százezer oldallal gyarapodtak, egészültek ki mind az OSZK, mind az ottani könyvtárak hírlap- és folyóirat-anyagai. Ennek érdekében 1978 és 1990 között minden évben legkevesebb hét napot a fenti két helyszínen dolgoztak a nemzeti könyvtár munkatársai.

Az első rendkívül érdekes, nemcsak szakmai, hanem művelődéstörténeti mozzanatokkal is színesített délvidéki előadást *Pastyik László*, az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékének korábbi tanára, sajtótörténész, bibliográfus tartotta *A vajdasági történeti hírlap- és folyóiratmentő munkálatok eredményei és jövője* címmel. A bevezetőben a már említett Délvidék, „az aljvidék, a lenti-ség” fogalmának földrajzi-történelmi meghatározásáról szólt. (Még egy kis gasztronómiai betekintést is nyújtva a résztvevőknek elmondta, hogy ahol paprikát használtak ételízésítésre, az a magyarsághoz volt köthető, ahol borsot, az pedig a szlávokhoz, románokhoz.)

Beszélt arról, hogy „a délszláv királyságban három nemzeti könyvtár volt: a belgrádi, a zágrábi és a ljubljanai. Ezen kívül jelentős gyűjtő szerepük volt az úgynevezett maticák könyvtárainak, így a magyarság szempontjából nagyon fontos az újvidéki Szerb Maticának az állománya, gyűjtése és az ezekre a kérdésekre való ráfigyelése, ami nem véletlen, mert ezt az intézményt is közvetlenül a Magyar Tudományos Akadémia alakulása után egy évvel alapította a gazdag budai szerb kereskedőtársadalom.

A Maticának a léte Pesthez kötődött, és csak valamikor a kiegyezés előtt költözött Újvidékre, a magyarországi szerbség központjába. Ez az intézmény gyűjtőszerepet töltött be a sajtó-, a könyvanyag, sőt az aprónyomtatványok esetében is. Ez a gyűjtési tevékenysége természetesen az 1920-as években nem volt teljes, meg volt bolygatva, nem

volt köteles példányra joga, de ennek ellenére rendkívül gazdag a gyűjteménye az újvidéki, szabadkai és vidéki sajtó esetében”.

A magyarországi könyvek behozatala Jugoszláviába 1958-ban indult meg. *Pastyik László* egyetemistaként részt vett a Hungarológiai Intézet alapításáról folyó megbeszéléseken az újvidéki Magyar Tanszéken 1964-ben, majd 1969-ben ennek az intézetnek a könyvtáros-dokumentációs asszisztense lett, és ettől kezdve folyamatosan ezen a területen dolgozott. Később a két állam közötti kulturális egyezmények is szabályozták ezt a problémát, így tudtak a magyarországi könyvtárosok is kutatni az akkori Jugoszláviában. Akkor már mind a hat tagköztársaságnak (Szerbiának, Horvátországnak, Szlovéniának, Macedóniának, Bosznia-Hercegovinának és Montenegrónak) volt nemzeti könyvtára, sőt, a két autonóm tartománynak (Vajdaságnak és Koszovónak) is nemzeti könyvtára lett, így 1964-től az újvidéki Matica is részesült a kötelezpéldány-szolgáltatásban.

Pastyik László a régi magyar könyvek mikrofilmre vételéről is beszélt, és egy érdekes esetet is elmesélt, amikor egy gyűjtemény jelentős része került mikrofilmre: a bácsi ferences kolostor anyagából elsősorban azok a dokumentumok, amelyeket *Borsa Geon Régi Magyarországi nyomtatványok* című művének kiegészítő kötetéhez csak itt lehetett megtalálni. „Ez azért érdekes, mert néhány évvel ezelőtt, amikor ott jártunk, a ferences atya csak annyit tudott mondani, hogy a könyvtárat az 1991-es háborúban feldúlták, szétverték, ami egyáltalán megmaradt, az elkerült Szlavóniába, talán a Száva mentén valamelyik kolostorba. Így a könyvtár teljes anyagából semmi nem maradt meg, a katalógus is elpusztult.” „Kivéve – tette hozzá Nagy Zoltán – azokat a szép számú műveket, amelyeket jó pár évvel előtte mikrofilmre vettek, így a kolostor könyvtárának ez a része az OSZK-ban lévő állományvédelmi filmekről a későbbiekben is rekonstruálható lesz.”

Pastyik László előadásában kitért a délvidéki folyóiratok bibliográfiai számbavételére. Az OSZK-ban az 1945 és 1970 közötti lapok bibliográfiájának készítésekor 15 dél-

vidéki lapot vettek számba, ezt ő kiegészítette, és így 135-re nőtt a délvidéki lapok száma. Olyan lapok is bekerültek a nemzeti könyvtárba, amelyek ott egyáltalán nem voltak meg. (Ezen nem is kell csodálkozni, hiszen Pastyik László elsőként készítette el

Pap József,
Nagy Zolán,
Pastyik László,
Mák Ferenc

A jugoszláviai magyar folyóiratok és lapok 1968. évi magyar irodalomtörténeti repertóriumát és A jugoszláviai magyar folyóiratok és lapok 1969. évi magyar irodalomtörténeti repertóriumát. Mindkettő a Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményeinek mellékleteként jelent meg 1970-ben, a következő évben pedig *A jugoszláviai magyar irodalom 1970. évi bibliográfiáját* állította össze, és ettől kezdve minden évben egészen az 1984. évig. Emellett és később is számos olyan munka fűződik a nevéhez, amely bibliográfiai munkálatokkal járt, az egyik ilyen nagyszabású teljesítménye a kiváló délvidéki író, Herceg János összegyűjtött esszéinek, tanulmányainak rendszerezése, amelyek három vaskos kötetben jelentek meg 1999 és 2003 között. Évtizedek alatt összegyűjtött bibliográfiai adatainak a rendelkezésre bocsátásával mindvégig segítette a hungarica – hírlapmentő mikrofilmezési program megvalósítását.)

Mák Ferenc művelődéstörténész, a Szabadkai Városi Könyvtár egykori munkatársa *Szentgyörgyi István szabadkai műhelye és az OSZK hírlapmentő programja* című előadásának bevezetőjében a Délvidék 1918 utáni magyar intézményeinek az új hatalom általi felszámolásáról és a délvidéki magyar történetírás és tudományosság hiányairól beszélt, többek között arról is, hogy „a Szabadka–

Zombor–Zenta–Újvidék térségben hiányzik a történelmi léptékkal is mérhető hungaricagyűjtemény, és ezzel szinte a nyoma is eltűnt a nemzedékek alkotó munkájával létrehozott szellemi otthonunknak”.

Az előadás folytatásában elmondta, hogy az 1960-as évek után mégis létrejöttek forráskutatással és történetírással foglalkozó műhelyek: az egyik ilyen volt az 1961-től működő zentai Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre, „amely a Monográfia Füzetek és a Zentai Füzetek sorozataival komoly és mindenképpen figyelemre érdemes kísérleteket tett a helyi történeti kutatások és társadalmi valóság feltárásának a terén”.

„A forráskutatásnak egy másik, figyelemre méltó műhelye Szabadkán, a Városi Könyvtárban működött a délvidéki könyvtárosok nagy tekintélyű tudósának, Szentgyörgyi Istvánnak a vezetésével”, akinek a neve ugyan ismert a könyvtárosok körében, tudományos pályája már kevésbé. „Hódságon született 1921. szeptember 14-én, meghatározó könyvélményeire 1936-ban, ötödikes zombori gimnazistaként tett szert, elmondása szerint ekkor fedezte fel a Nolit Könyvkiadó európai könyvsorozatát. 1939-ben Szabadkán volt joghallgató, a háborús évek azonban eltérítették a tervezett pályáról, 1945-ben a belgrádi Bölcsészeti Kar Szerbhorvát Nyelv és Jugoszláv Népek Irodalmának Tanszékén folytatta tanulmányait és szerzett tanári oklevelet. Élete jelentős részében tanított, az 1960-as évek végén azonban határozott pályamódosítással könyvtáros lett. 1988-ban a szabadkai Városi Könyvtár bibliográfiai osztályának vezetőjeként vonult nyugdíjba, de munkahelyére még hosszú éveken át változatlanul bejárt. Az 1990-es

évek elején kénytelen volt elhagyni a szeretett Szabadkát, s 1994 és 2003 között kiskunhalasi magányában a modern Biblia-fordítások héber–görög–német–magyar–szerb nyelvű összehasonlításával foglalkozott. Szegeden hunyt el, 82 éves korában.”

Szentgyörgyi István vezetésével a szabadkai Városi Könyvtárban az 1970-es évek végén rendszerezték a több mint egy évszázad folyamán felgyülemlett helytörténeti anyagot, feldolgozták, és bibliográfiákként meg is jelentették. Az első, 1987-ben megjelent bibliográfia Mijo Mandić bunyevác tanító, lapszerkesztő és közéleti ember bibliográfiája volt, majd ezt követték a szabadkai kiadványok bibliográfiái, az első az 1764 és 1869, a második az 1870 és 1918 közötti kiadványokat vette számba, míg a harmadik, amelyeknek a szerzői között már nem szerepelt Szentgyörgyi István, az 1918 és 1944 közötti kiadványokat rendszerezte. Emellett „a tudományos osztály katalógusaiban az évek során több mint ezerháromszáz helyi illetőségű személy életpályájának és munkásságának adatai kerültek nyilvántartásba, s ezek forrása elsődlegesen az a hatalmas sajtógyűjtemény volt, amelyet a könyvtár őrizett meg”.

A feltáró munka közben derült ki, hogy a nemzeti bibliográfiákból ismert kiadványok jelentős részének immár nyoma sincs a szabadkai gyűjteményekben, de még az újvidéki vagy a belgrádi könyvtárakból sem pótolható a hiány. Ebben a helyzetben váltak nélkülözhetetlenné más könyvtáraknak, közülük is elsősorban az Országos Széchényi Könyvtárnak a hiányok pótlására alkalmas gyűjteménye.

A nemzeti könyvtár és a szabadkai Városi Könyvtár között ekkortájt bontakozott ki az a hasznos együttműködés, amely mindkét intézmény kölcsönös gyarapodásához vezetett. Az OSZK hírlapmentő programja Nagy Zoltán tervei alapján 1977-ben indult, és közel másfél évtized múltán, 1990-ben, a kirobbant délszláv háború vetett véget neki. Az elképzelés szerint a szakemberek a mikrofilmtechnika adta lehetőségek kihasználásával pótolják a magyar nemzeti könyvtár periodikagyűjteményének hiányosságait. Kellő előkészületek után, hiánylistákkal felszerel-

ve bejárták a volt Jugoszlávia nagyobb könyvtárait – meglátogatták Belgrádot, Zágrábot, Fiumét, Ljubljanát és Muraszombatot –, hogy a helyszínen készült másolatokkal pótolják a lap- és folyóirat-gyűjtemény hiányzó részleteit. Kutatásuk két leggazdagabb központja az újvidéki Szerb Matica könyvtárának és a szabadkai Városi Könyvtárnak a sajtógyűjteménye volt. 1977 és 1983 között kizárólag Újvidék fogadta az OSZK munkatársait, 1983 és 1989 között azonban már Szabadka is, 1984-től pedig fokozatosan a szabadkai gyűjtemény mikrofilmezésére került a hangsúly. Másfél évtized alatt az újvidéki és a szabadkai gyűjteményekből 128 periodikum kiegészítése történt meg, közülük 43 hírlapból öt évfolyamnál nagyobb hiányt kellett pótolni, 28 hírlap pedig nívumnak számított, korábban egyetlen példánya sem szerepelt a magyar nemzeti könyvtár gyűjteményében. Ehhez a közel tizenöt esztendő minden évében legkevesebb hét–tíz munkanapot dolgoztak a vajdasági helyszíneken, elsősorban Újvidéken és Szabadkán az OSZK Mikrofilmtárának munkatársai, *Stróh Tamásné, Zséli Lászlóné, Werderitsné Kertész Zsuzsa, Pálmai József* és Nagy Zoltán, az osztály és a program vezetője. A feltárást bonyolította, hogy egyes lapok és folyóiratok esetében további pótlásért Zágrábba vagy Ljubljanába kellett elmenni.

Kóródy Judit

A hungaricakutatásnak, a magyarság szempontjából jelentős dokumentumok mentésének, megőrzésének, mikrofilmre vitelének következő fontos helyszínei már a délszláv háború kitörése és az új állam, az önálló Szlovénia megalakulása után, az 1992 és 2007 közötti időszakban voltak a Muravi-

déken, Muraszombatban és Lendván. Erről *Papp József*, a Muraszombati Területi és Tudományos könyvtár hungarológus munkatársa beszélt, aki a kezdetektől részt vett a programban, és segítette ezt a fontos értékmentő tevékenységet. *A muravidéki szlovén és magyar periodikumok kölcsönös kiegészítése, gyarapítása mikrofilmezés útján* címmel tartott átfogó, illusztrációkkal gazdagított előadásában Szlovénia, a Muravidék és Muraszombat bemutatása után a muraszombati regionális könyvtár magyar nyelvű dokumentumállományáról is szólt, majd tételesen felsorolta mindazokat a lapokat (a Muraszombat és Vidéke, a Lendva és Vidéke mellett), amelyeknek a mikrofilmre vitelét Nagy Zoltán és munkatársai (Stróh Tamásné, Werderitsné Kertész Zsuzsa, Zséli Lászlóné, *Pastyik Endre* és *Ackermann Ádám*) elvégezték, majd tájékoztatott a szintén kiemelkedő értékű, 1573 és 1574 között Alsó-Lendván megjelent, Kulcsár György prédikátor által írt és az akkor ott működő Hoffhalter nyomda által kinyomtatott három mű hasonmás kiadásának munkálatairól is, amelyeket Nagy Zoltán szerkesztésével szintén az OSZK mikrofilmjeiről készítettek el és jelentettek meg a Lendvai Galéria Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár közös gondozásában.

Papp József elmondta, hogy a 2000 és 2007 közötti időszakban 32 ezer felvétel készült Muraszombatban, amelyek az OSZK-ba, a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárba, a lendvai Városi Könyvtárba, a lendvai Vármúzeumba és Galériába, valamint a maribori Városi Könyvtárba kerültek az olvasók, kutatók legnagyobb örömeire.

A következő előadás, amelyet a Xantusz Könyvesház képviselőjében *Bihari Zoltán* igazgató tartott, szintén ehhez a témakörhöz kapcsolódott: ismertette azokat a természettudományos, műszaki és helytörténeti műveket, amelyek a Felvidéken, Erdélyben, a Délvidéken – a szerbiai Vajdaságban és a szlovéniai Muravidéken –, továbbá más határon túli területeken jelentek meg, és amelyeknek kizárólagos forgalmazói Magyarországon. Az említett műveket a konferencia helyszínén meg is lehetett tekinteni, illetve beszerezni.

Az utolsó két előadás a műszaki tudományok területére kalauzolta a hallgatóságot. *Perjámosi Sándor* sajtótörténész előadásának címe volt a *Visszaemlékezés az első magyar építész lap tervezetére* (A Magyar Mérnök és Építész Egylet kezdeményezése 1848-ban). A kezdeményezés majd csak az 1860-as évektől valósult meg, mint már ténylegesen és folyamatosan megjelenő építész szakmai folyóirat, amelynél átfogóbb és hosszabban élő építészeti-műszaki folyóirat kevés látott napvilágot az egész Kárpát-medencében.

Kádár Péter, az Óbudai Egyetem Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar Villamosenergetikai Intézetének igazgatója *A hazai megújuló energiák nyomában* címmel tartotta meg előadását. *A szél- és vízimalmoktól az erőművekig* című könyv szerzőjeként napjaink vagy még inkább a holnap legmodernebb energiafelhasználási lehetőségeit vette számba és mutatta be a nagy érdeklődést kiváltó előadásban, amelyet az általa készített szép és gazdag fotóanyag tett még érzékletesebbé.

A konferencia zárásaként Nagy Zoltán elnök az MKSZ jelenleg és a közeljövőben megvalósítandó terveiről szólt, kiemelve, hogy a tavaly márciusi és a mostani előadásokat is tartalmazó emlékkötetet szeretnének rövidesen megjelentetni a negyvenéves MKSZ-ről, amely bemutatja majd az elmúlt évtizedek jelentős történésein túl a szervezet szerteágazó és sokszínű szakmai tevékenységét is. ■

Hegyközi Ilona